09. וישב. יום ג'

<u>תלמוד. מקור איסור שניות לעריות בתורה (מס' יבמות כא/א)</u>

אמר רבא: רמז לשניות גזרת שניות לעריות **מן התורה.** מלבד העריות הכתובות בתורה, גזרו חז"ל איסור על כמה נשים נוספות, כדי לעשות סייג לאיסורי תורה[1]. **מנין?** האם יש רמז על כך בתורה עצמה? **שנאמר: (ויקרא יח 27): כִּי אֶת כָּל הַתּוֹעֵבֹת הָאֵל עָשׂוּ אַנְשֵׁי הָאָרֶץ: הָאֵל - קשות, מכלל דאיכא רכות** קלות, **ומאי נינהו? שניות** הרמז הוא במילה הָאֵל המשמיעה לנו העריות הקשות (החמורות) הכתובות בתורה. עשו תושבי הארץ את כל התועבות הקשות. מכאן שיש גם תועבות קלות יותר: אלו הן השניות לעריות. **ומאי משמע ד-הָאֵל לישנא דקשה הוא?** מנין לנו שהמילה הָאֵל מתפרשת כדבר קשה? **דכתיב: (יחזקאל יז 13): וְאֶת אֵילֵי הָאָרֶץ לָקָח.** תשובה: אֵילֵי (שרי) הָאָרֶץ (לשון חוזק), הגדולים והחזקים. אֵילֵי מקביל ל- הָאֵל.

לימא, פליגא דר' לוי? האם דעת רבא שונה מזו של רבי לוי? **דאמר רבי לוי: קשה עונשין של מדות** משקלות **יותר מעונשין של עריות, שזה** עריות **נאמר בהן אֵל, וזה נאמר בהן אֱלֹה!** (דברים כה 16): כִּי תוֹעֲבַת ה' אֱלֹהֶיךָ כָּל עֹשֵׂה *אֵלֶּה* כֹּל עֹשֵׂה עָוֶל? **אֵל קשה, אֱלֹה קשה מאֵל** שניהם קשים, אלא ש"אל" קשה, "ואלה" קשה מ"אל" בגלל התוספת -ה. **גבי עריות נמי הא כתיב אֱלֹה!** הרי גם לגבי עריות, כתוב אֱלֹה! (ויקרא יח 29: כִּי כָּל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מִכֹּל הַתּוֹעֵבוֹת *הָאֵלֶּה* וְנִכְרְתוּ הַנְּפָשׁוֹת הָעֹשֹׂת מִקֶּרֶב עַמָּם).

ההוא, למעוטי מדות מכרת *הָאֵלֶּה* הזה (שבעריות) אינו בא להדגיש את חומרתן, אלא כדי להדגיש שדווקא אלו ולא אחרים חייבים כרת (למעט מי שמרמה במידות מעונש כרת).

אלא מאי חומרייהו? שאלה: אם אין עונש כרת למי שמרמה במידות, במה הוא חמור מכולם? **הני אפשר בתשובה, הני לא אפשר בתשובה** על אלו (העריות) יכול לחזור בתשובה ועל אלו (מרמה במשקלות) אינו יכול לחזור בתשובה (שאינו יודע למי יחזיר וכמה יחזיר) (ע"פ מס' בבא בתרא פח/ב).

רב יהודה אמר מנין רמז לשניות מן התורה? **מהכא (קהלת יב 9): וְאַזֵּן וְחִקֵּר תִּקֵּן מְשָׁלִים הַרְבֵּה. ואמר עולא א"ר אלעזר: קודם שבא שלמה, היתה תורה דומה לכפיפה שאין לה אזנים** אוזניים של קופה (ידיות של סל) לאחוז בהן הקופה ומשתמרת שלא תפול. הכא נמי על ידי שניות מתרחקין מן העריות (רש"י). **עד שבא שלמה ועשה לה אזנים** 'איזן' אותה על ידי תקנות רבות על מנת לא לעבור על דברי תורה, כגון איסור שניות[2].

ר' אושעיא אמר מהכא מנין רמז לשניות מן התורה? **(משלי ד 15): פְּרָעֵהוּ** עקוף אוֹרַח הרשעים **אַל תַּעֲבָר בּוֹ, שְׂטֵה מֵעָלָיו** סור ממנו **וַעֲבוֹר** לדרך אחרת: רמז 'לגדר' את התורה[3]. **אמר רב אשי: משל דר' אושעיא, למה הדבר דומה? לאדם משמר פרדס, משמרו מבחוץ - כולו משתמר, משמרו מבפנים - שלפניו משתמר, שלאחריו אינו משתמר. והא דרב אשי בדותא היא** המשל אינו משקף היטב את הנמשל: ... **התם שלפניו מיהא משתמר, הכא אי לאו שניות - פגע בערוה גופה** במשל מה 'שלפניו' לפחות משתמר, כאן (בהלכה), לולא איסור 'שניות' פגע בכל הערווה.

רב כהנא אמר מהכא: (ויקרא יח 30): וּשְׁמַרְתֶּם אֶת מִשְׁמַרְתִּי: עשו משמרת למשמרתי[4].

---

[1] לדוג' <u>סבתות</u> - אֵם הָאֵם ואם האב, נשות סבים. <u>דודות</u> - אשת אחיו של האב מצד אמו, ואשת אחיה של האם מצד אביה, (ולדעה אחת גם אשת אחיה של האם מצד אימה). <u>כלות</u> - כלת בנו וכלת בתו, כסייג לאיסור כלתו.

[2] <u>לפי רב יהודה</u> איסורי שניות לעריות אינן איסור מיוחד, והן <u>רק כעין תקנת חכמים כדי להרחיק את העם מאיסורי עריות</u>: נאמר אודות שלמה המלך מייסד התקנה, בספר קהלת: וְיֹתֵר שֶׁהָיָה קֹהֶלֶת חָכָם עוֹד לִמַּד דַּעַת אֶת הָעָם וְאַזֵּן וְחִקֵּר תִּקֵּן מְשָׁלִים הַרְבֵּה, ועל כך פירש עולא קודם שבא שלמה, הייתה תורה דומה לכפיפה שאין לה אזנים עד שבא שלמה ועשה לה אזנים.

[3] <u>לפי רב הושעיא</u> איסורי עריות אינן <u>איסור נפרד</u> משאר איסורי עריות, והן כלולים מדרבנן באיסור החמור של שאר העריות.

[4] <u>לפי רב כהנא</u> נמצא רמז בתורה לאיסורי שניות לעריות, בפרשת עריות: וּשְׁמַרְתֶּם אֶת מִשְׁמַרְתִּי אומרת התורה 'עשו משמרת למשמרתי'.

- **א"ל אביי לרב יוסף: הא דאורייתא היא!** התורה מצווה 'לגדר' את עצמה, ואם כן, מדוע אנו אומרים שאיסור שניות הוא מדרבנן? איסור זה מדאורייתא!
- **דאורייתא, ופירשו רבנן** העיקרון הוא מן התורה אבל חכמים פרשו מה טיבם של הסייגים האלו.
- **כל התורה נמי פירשו רבנן!** שאלת אביי: אפשר לומר כך על כל התורה כולה! ואם כן, איפה יוזמתם של החכמים?
- **אלא מדרבנן, וקרא אסמכתא בעלמא** תשובת רב יוסף: איסור שניות הוא מדרבנן והפסוק אינו בא אלא כאסמכתא ולא יותר.

<u>הלכה. רמב"ם הלכות תלמוד תורה</u>

<u>ו, א</u>: כל תלמיד חכם, מצוה להדרו, ואף על פי שאינו רבו, שנאמר (ויקרא יט 32): מִפְּנֵי שֵׂיבָה תָּקוּם וְהָדַרְתָּ פְּנֵי זָקֵן: זה שקנה חכמה, ומאימתי חייבין לעמוד מפניו? משיקרב ממנו בארבע אמות עד שיעבור מכנגד פניו.

<u>ו, ב</u>: אין עומדין מפניו לא בבית המרחץ ולא בבית הכסא, שנאמר (שם) תָּקוּם וְהָדַרְתָּ: קימה שיש בה הידור כבוד.

ואין בעלי אומניות חייבין לעמוד מפני תלמידי חכמים בשעה שעוסקין במלאכתן שנאמר: תָּקוּם וְהָדַרְתָּ. מה הידור שאין בה חסרון כיס, אף קימה שאין בה חסרון כיס. ומנין שלא יעצים עיניו מן החכם, כדי שלא יראהו עד שלא יעמוד מפניו? שנאמר (שם): וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ. הא כל דבר שהוא מסור ללב נאמר בו וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ.

<u>ו, ג</u>: אין ראוי לחכם שיטריח את העם ויכוין עצמו להן כדי שיעמדו מפניו, אלא ילך בדרך קצרה ומתכוין שלא יראו אותו, כדי שלא יטריחן לעמוד. והחכמים היו מקיפין והולכין בדרך החיצונה שאין מכיריהן מצויין שם כדי שלא יטריחום.

<u>מוסר. ספר חרדים, מצוות התלויות בארץ ישראל, פרק ד</u>

כשם שצריך להתחזק לקבוע דירתו בארץ ישראל, כך למעלה מזה, צריך להתחזק לקבוע רוב יומו ולילו בבית הכנסת ובבית המדרש, יראה לו מרגוע ומנוח ושמחה. כדאמרו החכמים: בתי כנסיות ובתי מדרשות, פרדס הצדיקים ומאסר הרשעים.

ראוי לבן להטעים לאביו ולאמו מטעמים כאשר אהב הוריו אוהבים, **וק"ו לאבינו שבשמים שראוי לנו להסתכל בתורתו אשר הורנו, ולעשות בחבה כל אשר חפץ ואהב. והנה חבב שיקום יצירו** יאהב ה' שיצירו (האדם) יקום **חצות לילה להתבודד עמו בדבקות: נשנס מתנינו לעשות ככה, ויהי מרגוע לנפשנו ושמחה רבה. וכן מצות הצדקה וכן כל מצוה ומצוה, בשמחה גדולה יותר משמחת ג"ע. כי מה לנו מן הזמן אם לא רצונו, אשרי המתאמץ באהבה וזריזות לרצותו.**

דע בן אדם! כי בכל יום הבא לקראתך הוא נסיון חדש לך. שכך אמרו (מס' קידושין ל/ב): בכל יום ויום מתחדש יצרו של אדם עליו. לכן מתחלת כניסת היום, השכם והערב לביתו של המלך, והתחנן לו שיהיה בעזרתך, בצרת נסיונך, שלא תכעיסנו. תכנס לשלום ותצא לשלום. וכן בתחלת השבוע כמו שסדרו בהבדלה: הַבָּאִים לִקְרָאתֵנוּ לְשָׁלוֹם. חֲשׂוּכִים מִכָּל חֵטְא וָפֶשַׁע וכו'. וכן בתחלת החודש וכן תחלת השנה, וע"ז נאמר (משלי כח 14): אַשְׁרֵי אָדָם מְפַחֵד תָּמִיד.